

ХЕРМАН ХЕСЕ ОТКРАДНАТИЯТ КУФАР

Превод от немски: Цветана Ценова, 1986

chitanka.info

И този път пак късно есента заминах за целебните извори в Баден и старателно се заех с лечение. Сутрин правех бани, вече не толкова горещи и не така продължителни както някога, а приятно топли и точно отмерени по време — както е редно за стари хора, пиех по чаша вода, и не само нощем, но и много часове през деня прекарвах в леглото. Пишех легнал писма, като си подлагах старата, вече доста поизтъркана платнена папка, от време на време, обикновено късно нощем, излизаше и по някой стих. Веднъж, когато вдигнах очи от листа със стихове и погледът ми зашари из потъналата в мрак стая, си спомних, че някога, в една късна есенна нощ преди шест години, в същата стая и в същото легло бях написал стихотворението „Среднощни мисли“, а още няколко години по-рано — стихотворението „Размисъл“, но вероятно и други, защото вече за кой ли път отсядам в същата стая. И ето че сега пак лежах в това легло, гледах същите тапети и както някога върху нощното шкафче стоеше същата малка лампа, и всичко си беше пак както тогава, по времето на „Размисъл“ и „Среднощни мисли“, или само изглеждаше както тогава, но щом поразсъдех, разбирах, че всичко е различно, много по-различно; и човекът, който лежеше в леглото и пишеше, не беше вече същият, а съвсем друг, и сегашните стихове звучаха по-различно от тогавашните — бяха по-възрастни, по-предпазливи, по-боязливи, като че ли по-силно трепереха.

На масата в хубавата трапезария със старомодните алпийски пейзажи, която, мисля, съм описал преди двадесет години в „На бани“, гледах вече с други очи към останалите лекуващи се, много от които срещах тук за трети или четвърти път. Бяха остарели и малко грохнали като самия мен, някои останали вече без зъби; учтиво си кимвахме и дискретно извърщахме очи, за да не гледаме как немощно се изправяше и тръгваше един или друг от старците. Ще рече, и тук, в трапезарията, както долу, в банята, или горе, в леглото, привидно всичко изглеждаше досущ като някога и все пак бе съвсем различно — зъбът на времето, а двойно по-хищно зъбът на военното време, бе разял всичко и всекиго.

Но ето че дните изминаха, за мен приключи лечението, а за жена ми — така жадуваната ваканция, свърши се с подремването в топлата баня и в мекото легло, а за известно време и с писането на стихове; започваше пак всекидневието, а засега то бе изпълнено за нас с много

повече грижи, отколкото радости. Наближаваше Коледа и трябваше да се приготвят и разпращат подаръци, да се пишат писма, но тъкмо сега не бях в състояние да върша това с желание, а само по задължение и с усилие. Завръщането у дома този път означаваше връщане към трудностите и грижите и с удоволствие бяхме го отложили за още известно време.

Жена ми дойде в деня на тръгването, за да стегне големия ми куфар. В него освен пишещата машина трябваше да се съберат дрехите и бельото, а и редица други нови неща, дебели вързопчета писма и много книги. Но се справихме, в моя добър, стар пътнически куфар се намери място за всичко; този път избегнахме неприятното суетене с допълнителни пакети и картонени кутии. Заключен, с надписан етикет, куфарът бе предаден на слугата в хотела да го изпрати по влака с голяма бързина. На другия ден си заминахме.

До Лугано всичко вървеше добре, но оттам нататък вътрешната потиснатост и затруднения, свързани със завръщането у дома, се появиха и външно. Бе паднал малко сняг и на гарата ни очакваше не „нашият“ шофьор, който познаваше добре пътя и местността, а някакъв непознат — той наистина знаеше селото, но не и нашата къща, и пътя дотам. И действително между селото и къщата колата затъна в снега и вече не помръдна. Загрижен за автомобила си, шофьорът забрави за всичко друго и ние трябваше парче по парче да пренесем ръчния си багаж в студената снежна нощ. Беше станало късно, когато шофьорът дойде и ни представи сметката: успял да намери в селото няколко мъже и волски впряг и с тяхна помощ най-сетне бе изтеглил колата си до шосето. Разделихме се без злоба, но в лошо настроение. Види се, завръщането ни у дома не премина под добра звезда.

За да се устроя отново в къщи, трябваше първо да изчакам пристигането на големия куфар от Баден. Когато живееш в уединен дом на село, понякога от най-дребен повод възникват неочаквани усложнения, а един от тези чести поводи е транспортът на багаж или на други пратки от гарата до къщата. Бяха ни се случвали най-невероятни неща. И този път единственият каруцар в околността не можеше да замине веднага; трябваше да изчакаме ден-два — така и направихме. Но когато нашият каруцар пристигнал на гарата, служителите напразно търсили дългоочакваната бърза пратка. Един от тях заявил с увереност, че видял куфара само преди два часа. Но за

това време той се изгубил някъде. Вместо куфар каруцарят донесе тъжната вест за изчезването му. И ето че започнаха телефонни разговори, притеснения и борба за толкова необходимите ни вещи. Отначало гаровите служители само се смееха от другия край на жицата, успокояваха ни, че куфарът ще се намери, вероятно някой експедитор го е взел погрешка. Днес обаче било събота и трябвало да се въоръжим с още малко търпение до понеделник.

Какво да правим? За всеки случай в неделя позвънихме на един познат адвокат, който преди всичко ни препоръча веднага да направим списък на вещите в куфара с възможно най-точно описание и посочване на днешната им цена, та в случай на нужда още утре да предявим иск и със списъка да улесним работата на полицията.

Дойде понеделник и сутринта служителят от гарата отново ни позвъни. Сега вече не се смееше и не се опитваше да ни успокоява, а смутено ни съобщи, че за съжаление куфарът не е намерен у нито един експедитор, сигурно е откраднат, и той вече е уведомил полицията.

Сега нещата бяха ясни и нищо друго не ни оставаше, освен да се помирим със загубата. Спомних си за моите приятели и роднини зад границата, повечето от които нямаха вече какво да губят — нито покрив над главата си, нито покъщнина, нито пък голям куфар: много от тях, изглежда, с удивително спокойствие приемаха загубите си, безмерно по-големи загуби от моята. Изпитах известен срам и реших във всеки случай да понеса щетата възможно най-благоприлично. Но всъщност аз не споделям онова схващане на мнозинството, според което при всяка загуба, при всяко обединяване и принизяване на живота трябва да се утешаваме с мисълта: „Днес, когато милиони хора гладуват, стотици хиляди домове и семейства са разбити, разделени и тънати в нищета, не бива да се взимат присърце личните загуби и лишения.“ Точно обратното: според мен в никакъв случай не трябва да подценяваме обедняването и опощляването на нашия „личен“ живот и да го приемаме като нещо самопонятно. Ако един човек дойде при мен и се оплаче, че е изгубил хляба си или че детето му е умряло, също бих се срамувал да му кажа: „Не вземайте така присърце своите дребни лични беди!“ А и откакто вече не съм момче, винаги съм гледал с недоверие на онази душевна стойка, наречена героизъм. Да, когато бях момче, Муций Сцевола и индианецът, прикован към кола на мъченията, бяха и мои идеали, които и днес още тача, но всеки живот

преминава под свои звезди, а моите не бяха от героичен, патриотичен и войнствен вид, не ми бе отредена задачата тях да почитам и за тях да се боря, а тъкмо обратното: да защитавам „личния“, индивидуален живот, застрашен от механизацията, войната, държавата и масовите идеали. Бях проумял и това, че нерядко е нужна повече смелост да не бъдеш храбрец и герой, а просто човек.

Когато загубвах приятел или понасях тежка щета, смятах за уместно, макар и в последна сметка да се примиря и да дам право на живота, все пак първо да преживея действително загубата и страданието, да ги пусна в себе си и тогава пак да му призная правото. Двете големи героични епохи, на които бях съвременник, наистина показаха, че човек свиква с всяко ограбване, опошляване и обедняване, че може да живее и без удобства, без хубави сгради, без библиотека и картини, без чистота и здрави дрехи, че дори е в състояние да изпитва гордост от тази нищета и да заеме героична поза. Но ако говорим откровенно, това доказва ли нещо против сградите, книгите и картините, против чистоплътноста и потребността на човека от малко ред и красота? Не, оказа се, че героичните времена са не само убийствени и сатанински, но са прекалено грозни и неблагоприятни, че цялото охолство, лукс и разточителност, познати от „преситените“ и „буржоазни“ времена, са нищо в сравнение с лукса на един-единствен ден или месец война и героизъм, който изяжда хляба на народите, прахосва техните средства и ги лишава от малкото им удоволствия. Не виждах никакво основание да премина към сторонниците на героизма и да величая опошляването, „опасния живот“, нищетата. Преди да се сбогувам с моя свиден стар куфар и с всичките си вещи, исках поне да поклатя огорчено глава и с тъга да погледна назад към загубеното.

А сега ми бе предоставен и случай за това, понеже на властите трябваше да се предаде възможно най-точен списък на имуществото ми. Задачата, която не беше лошо упражнение за паметта, се оказа всъщност досадно задължение и с всяка нова страница ставаше все по-неприятна, дори ужасяваща, както ще видим.

Отначало трябваше с помощта на жена ми да съставя списък на вещите, а това беше свързано с неволно връщане към миналото и с много спомени, както при всяко сбогуване. Какво бях загубил? Първо, самия куфар, стар приятел и спътник. Купил го бях някога в приказните години преди Първата световна война, и то в същото

пътническо бюро в Цюрих, където поръчах и билета си за Индия. Той бе пътувал с мен до Пенанг с кораб, после по суша до Сингапур и отново, вече на много по-малки кораби, до Суматра и нагоре по реката, доста навътре в джунглата. Бяха го мъкнали малайски и китайски кулита, а в края на това му единствено екзотично пътуване той бе налепен с множество етикети на хотели с необичайни имена на чужди езици и с чужди букви. Но в течение на многото години те се олющиха, изтриха се и нищо от тях не е останало.

Вероятно най-скъпата вещ, която куфарът съдържаше, беше пишещата машина — лека, портативна американска машина. Получил я бях някога като подарък от един приятел, известен на коларите в Ориента под името Черния цар, с нейна помощ бях преписал на чисто „Пътуване до Нюрнберг“ и първите части на „Степният вълк“, а покъсно чрез дарение премина в собственост на жена ми. За нея при всички случаи следваше да ни платят обезщетение.

После идваше ред на дрехите и бельото, двата ми хубави костюма, единият от които много официален, от английски плат, шит по поръчка; след това ризите и нощниците, дъждобрана, обувките, чорапите. Сигурно дълго време ще ми липсват осезаемо именно тези неща, но засега не тъгувах много за тях. В този час съжалявах не толкова за ризите и дрехите, колкото за старата ми солидна ножица за хартия, предмет за всекидневна употреба, който в продължение на близо четиридесет години съм държал много хиляди пъти в ръката си; или пък за голямото, меко вълнено одеяло за път, изплетено лично от жената на някогашния ми берлински издател. През онези добри години тя ми подари това чудесно одеяло веднъж, когато бяхме в Енгадин, после пак настъпи „велико време“, добрият стар С. Фишер успя навреме да напусне този свят, а жена му, вече възрастна дама, трябваше да преживее много оскърбления и унижения в Берлин, след това се изсели в Швеция, но и там не я оставиха на мира и тя избяга през Москва и Япония със самолет в Америка, дори не знам дали е още жива. Наричах си одеялото „паркета“ или „палачинката с каймак“, защото беше на светлокафяви и тъмнокафяви квадрати. Някога то ми служеше доста добре зиме в планината, а после и през хладните вечери или денем, когато отоплението беше незадоволително — бях готов да платя много повече от реалната му стойност, само и само да си го получа пак.

Всъщност що се отнасяше до „реалната стойност“ на моите вещи, установяването ѝ всеки път ме караше отново и отново да потръпвам от страх. Отчасти от каталозите на търговските къщи, отчасти от информацията, която измолвахме по телефона, ние се осведомихме за днешните цени и като гледахме фантастичните цифри, можехме да си помислим, че преди открадването на куфара съм бил истински богат човек. Само няколкото ризи струваха почти четиристотин франка, чорапите — повече от сто, а добрият ми стар куфар, в случай че още можеше да се намери същото качество, щеше да струва най-малко двеста франка. Всяка една от моите лични вещи имаше днес многократно по-голяма парична стойност от онази, срещу която някога я бях придобил. Като гледах цените, неволно си спомних за началото на голямата инфлация в края на Първата световна война. Днес нямаше или много малко бяха нещата, чиито цени да са същите, както преди десет или дори пет години — всичко бе поскъпнало, бе станало по-драгоценно, недостъпно за обикновените хора. Но за щастие имаше и стойности, които това нездравословно покачване не беше засегнало, та дори и такива, които бяха станали многократно поевтини. Ако например преди десет години един писател изпратеше до някоя редакция стихотворение, получаваше за него точно три пъти по-голям хонорар от този, който ще получи днес. Радвах се сред мизерията на това откритие, защото винаги нещо в мен се е съпротивлявало против историческия материализъм, който смята, че духовният живот е също тъй зависим от материалното, както икономическият. За няколко години заплащането за едно стихотворение се бе понижило трикратно — но да не би редакциите да изпитваха недостиг на стихотворения? О, не, имаха дори в излишък и проявяваха истинска милост, когато тук-там отпечатваха по някое. Но какво беше качеството на стихотворенията? Може би то се бе понижило и на това се дължеше обезценяването? Подобно нещо не можеше да се установи.

Най-сетне списъкът беше готов. Колебаехме се дали да включим някои дребни неща, като например нашия най-обикновен шах; но днес и дребните неща струваха доста пари, които трябваше да се опитаме да спасим. Естествено не знаехме дали щеше да има полза от труда ни. При положение че федералната железница признаеше напълно моя иск за обезщетение на загубите, кой щеше да реши дали посоченото в

списъка отговаря на истината и претенциите ми са основателни? Ако бях мошеник, можех да притурия в описа и някой скъп часовник, два чифта златни копчета за ръкавели и още това-онова, хартията търпеше всичко. Как и коя инстанция щеше да разреши евентуално възникналите спорове? Можеше ли с нещо да помогне адвокатът? Но колко щеше да ми струва той? Ах, в каква глупава и грозна история се бях забъркал! Във всеки случай нямаше да вода дело, бях остарял, без да съм водил нито едно.

Измина един много тягостен ден. А как щяхме да прекараме коледните празници? Дори фаталният списък все пак не беше напълно готов — още не знаехме цените на някои важни вещи като пишещата машина. Легнахме си потиснати.

На следващата сутрин се почука на вратата ми. Бях още в леглото. Жена ми влезе с особено радостно изражение на лицето и попита: „Какво, мислиш, са намерили?“

Куфарът! От гарата в Лугано съобщаваха: загубеният куфар погрешка бил изпратен обратно в Баден. Кой го е направил и защо, не се разбра. Както изглеждаше, куфарът като нас е изпитвал боязън от завръщането у дома и за миг оставен без контрола, сам се е качил обратно във вагона и е заминал за Баден. Утре или в другиден трябваше да пристигне оттам и щяха да ни го доставят.

Стояхме така и се гледахме. През всичките тези дни се бяхме занимавали с грозни и ненужни работи, с ядове и съжаление, с грижи, телефонни разговори и писане, с изготвяне на прословутия списък. Срамувахме се, радвахме се, смеехме се трогнати. Но за първи път след неприятното завръщане изпитвахме истинско щастие, че сме у дома. И за първи път през тази година действително вярвахме, че идва Коледа и я очаквахме с трепет.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.